

УДК 347.77

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2022.16.01>

Сиротенко В.М.

*здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Сумський державний університет*

Уткіна М.С.

*к.ю.н.,
старша викладачка кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Навчально-наукового інституту права
Сумський державний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАУКОВИХ ПАРКІВ ЯК ОДНОГО ІЗ СУБ'ЄКТІВ ПРАВОВІДНОСИН ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку кожної країни актуалізується питання формування високоякісної інноваційної інфраструктури. Зважаючи на пошуки оптимальних інституційних механізмів, які здатні стимулювати розвиток інноваційних систем, зарубіжні країни та міжнародні організації виокремлюють саме наукові та науково-технологічні парки. Констатуємо, що у країнах світу, які є найбільш розвиненими, ефективно функціонують наукові парки та технопарки, а їх кількість поступово збільшується, що відображає позитивну динаміку розвитку інноваційної інфраструктури. У свою чергу, вони стають поширеним механізмом фінансово-економічного розвитку як національного, так і регіонального. Зважаючи на це, актуалізується питання щодо оновлення нормативної бази в контексті функціонування наукових парків. В Україні відносно нещодавно були внесені зміни до чинної нормативно-правової бази в контексті активізації діяльності наукових парків в Україні. Саме Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності наукових парків» має за основну мету підвищити рівень ефективності провадження науковими парками діяльності інноваційного характеру, а також процесу комерціалізації результатів

наукових досліджень, а також науково-технічних (експериментальних) розробок.

Стан опрацювання проблематики. Аналізуючи доробки представників наукової спільноти, наголошуємо, що питання перспективного розвитку наукових парків становить інтерес та викликає дискусію. Слід виокремити наступних учених, предметом наукових робіт яких виступали наукові парки в цілому, особливості їх функціонування та правовий статус. Зокрема : Т. Бережна, Н. Василенко, А. Землянікін, Т. Кваша, Н. Краус, В. Ляшенко, О. Саліхова, А. Товканець, І. Чудаєв та ін. Проте, актуалізується питання дослідження теоретичних та правових аспектів функціонування наукових парків в контексті внесення змін до чинної нормативно-правової бази в розрізі активізації діяльності наукових парків в Україні, зокрема прийняття вищезазначеного Закону України.

Метою статті є проведення комплексного аналізу теоретико-правових засад функціонування наукових парків як одного із суб'єктів інноваційної діяльності в цілому та суб'єктів правовідносин інтелектуальної власності зокрема.

Виклад основного матеріалу. Наукові або ж науково-технологічні парки необхідно розглядати в контексті реалізації стратегії

регіонального та місцевого розвитку. Такі стратегії є звичною справою для критичної маси широковідомих компаній, топових у рейтингах закладів вищої освіти [1]. Саме можливість генерувати, використовувати та пропагувати нові знання є базисом вітчизняної конкурентоспроможності, а також однією із основних передумов пришвидшеного соціально-економічного зростання. За Т. Квашою, оцінка досвіду функціонування наукових та науково-технічних парків у зарубіжних країнах, а також питання їх державного стимулювання становлять ключовий елемент сприятливих умов для розвитку інноваційного бізнесу, активізації трансферу технологій, зокрема у мале і середнє підприємництво [2, с. 10]. Наукові парки в цілому становлять найбільш ефективний інструмент реалізації перетворень результатів науково-дослідних робіт у якісно нову продукцію.

Аналізуючи становлення таких структур у світі, знаходимо відомості, що перший науково-технологічний парк розпочав свою діяльність на базі Стенфордського університету. Це зумовило перетворення території Силіконової долини (одного з найбідніших регіонів США) у глобальний центр технологій, фінансів, освіти та досліджень. Зважаючи на успішність та ефективність діяльності вищезазначеного парку, подібні високотехнологічні інноваційні структури (кластери) почали створюватися у різних країнах світу [3]. Констатуємо, що такого роду кластер є привабливим, зважаючи на низку причин: каталізатор економічної трансформації; імпульс до зростання та підвищення конкурентоспроможності країни; підвищення її стабільності і т.д.

Єдиного визначення дефініції «науковий парк» немає. Також слід акцентувати увагу на тому, що ЮНЕСКО об'єднує в одну науково-паркову одиницю такі інституції, як науковий парк, технологічний парк, дослідницький парк, біопарк, технопарк, технополіс, технополе, наукове місто, місто науки тощо [4]. Також у більш пізній, оновленій публікації ЮНІДО такого роду парки ранжуються за

змістом із індустріальними парками, спеціальними економічними зонами, екоіндустріальними парками, технопарками та інноваційними районами, які були наріжними каменями стратегій економічного розвитку в різних країнах світу [1], а також розглядаються як п'ять видів спеціальних зон або ж так званих зон інноваційного розвитку. ЮНЕСКО надає визначення дефініції «науковий парк», під яким слід розглядати майновий комплекс, створений з метою підтримки та групування підприємств, чия діяльність ґрунтується на знаннях в контексті можливої комерціалізації результатів наукових досліджень і технологій [4]. Також знаходимо визначення дефініції «науковий парк», що надає Міжнародна асоціація наукових парків і територій (зон) інновацій. Під цією категорією Асоціація розуміє організацію під керівництвом спеціалістів-професіоналів, основною метою якої є збільшення багатства своєї спільноти через просування культури інновацій і підвищення конкурентоспроможності пов'язаного з нею бізнесу та інститутів, що базуються на знаннях [5].

Зважаючи на вищезазначене, наголошуємо, що у світовій практиці відсутнє чітка позиція щодо розмежування визначень технологічного, наукового науково-технологічного та дослідного парку. Доволі часто дійсно вищезазначені терміни ототожнюються, а тому використовуються як синоніми. Проте, ми не повною мірою погоджуємось із цією позицією, зважаючи на те, що вони є відмінними у правничому контексті, а їх правовий статус регламентується різними нормативно-правовими актами.

Серед представників наукової спільноти знаходимо визначення «науковий парк» в узагальненому розумінні. Його пропонують розглядати як організацію, керовану фахівцями з метою підвищення діяльності своїх партнерів шляхом впровадження культури інновацій і підвищення конкурентоспроможності супутніх підприємств і установ, заснованих на знаннях [6, с. 353]. За В. Чернюк науковий парк – це організація, створена закладом

вищої освіти або науковою установою, базуючись на договорі про співпрацю з метою передачі наукових знань підприємствам [7, с. 70].

У вітчизняній нормативно-правовій базі законодавець закріпив визначення наукового парку, де науковий парк – юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проєктів наукового парку [8].

Незважаючи на плюралізм визначень даної категорії та відсутність єдності, констатуємо, що основною метою функціонування такого парку є створення певного середовища, що постійно виробляє нові технології, здійснює підготовку висококваліфікованих фахівців та підприємців, а також підтримується мережею науково-дослідних, навчальних і комерційних організацій. Таким чином, як слушно зауважує А. Митник, суть концепції наукового парку полягає у створенні особливої інфраструктури, яка забезпечує зв'язок дослідницького центру і бізнесу, де реалізується трансфер технологій, тобто, передача нових технологій, проєкти яких виникли в наукових центрах, у виробництво, іншими словами [9, с. 57].

Проте, проаналізувавши ті наукові парки, які функціонують у різних зарубіжних країнах, слід виокремити їх різні типи. Зокрема, превалюють три моделі наукових парків:

- американська (США, Великобританія);
- японська та
- змішана (Франція, ФРН).

У свою чергу, кожній із цих моделей притаманне існування окремих типів наукових парків. Так, до американської моделі слід віднести наступні: наукові парки у вузькому змісті слова; дослідні парки, що розробляють нововведення лише до стадії технічного прототипу; інкубатори (у США) і інноваційні центри (у Великобританії і Західній Європі), у межах яких університети здають в оренду землю, приміщення, лабораторне устаткування компаніям, що створюються [6, с. 356]. Щодо наступної, японської моделі, то вона

передбачає будівництво нових міст, так званих технополісів, у яких зосереджені наукові дослідження і наукомістке промислове виробництво. У технополісі є свій статут, якому підкоряються усі [6, с. 358]. Країною, яка представляє змішану модель наукових парків, є Франція (науковий парк «Софія-Антиполіс»). Зокрема, перші європейські наукові парки відтворювали ранню модель наукового парку США, особливістю якої є наявність одного засновника, а основним видом діяльності – здача землі в оренду власникам наукомістких фірм [6, с. 359].

У свою чергу, О. Хименко ранжує наукові парки за різними критеріями. Зокрема:

– згідно з технологічною класифікацією наукові парки виокремлюють: 1) загального характеру (це організації, не орієнтовані на виробництво інноваційної продукції); 2) власне науково-технологічні парки (такі, що орієнтовані на виробництво інноваційної продукції);

– згідно з класифікацією, що ґрунтується структурі управління: 1) навколо промислових підприємств (засновані на науковому і/або освітньому центрі); 2) незалежні наукові парки (керуються незалежною компанією) [10, с. 255].

Проте, незважаючи на відмінності які існують у визначеннях дефініції «науковий парк», їх класифікаціях, зазначаємо і схожі риси. Зокрема:

- наявність керівного складу;
- надання в оренду фізичної інфраструктури та послуг;
- концентрація на невеликих високотехнологічних компаніях як основних орендарів;
- сприяння передачі технологій як одне з ключових завдань.

У свою чергу, проблеми, які виникають у діяльності наукових парків, можна розділити на дві групи: проблеми провадження інноваційної діяльності як такої в Україні та проблеми, характерні для діяльності саме наукових парків. До першої категорії В. Чернюк відносить наступні :

– відсутність чіткої політики держави щодо інтеграції науки та бізнесу;

– домінування в українській промисловості низько технологічних галузей, для яких характерна стабільність ц виробництві продукції та сталість у технологіях, що спричиняє відсутність зацікавленості підприємств цих галузей у новітніх технологічних рішеннях;

– нерозвиненість як прямої, так і непрямої державної підтримки інноваційної діяльності;

– відсутність коштів у наукових установ та ЗВО на утримання інноваційної інфраструктури;

– відсутність заохочення суб'єктів підприємницької діяльності до інвестування в

прикладні наукові дослідження та розробки, а також до модернізації та технологічного оновлення підприємств [7, с. 73].

Зважаючи на вищезазначене, наукові парки у всьому світі становлять одну із найбільш ефективних форм організації сучасного наукоємного бізнесу, основною метою діяльності такого роду парків слід визначити сприяння до інноваційної діяльності, зокрема комерційно успішне використання нових технологій, ідей чи методів шляхом запровадження нових продуктів і процесів або через удосконалення вже існуючих.

Анотація

У статті авторами було проведено комплексний аналіз теоретико-правових засад функціонування наукових парків як одного із суб'єктів інноваційної діяльності в цілому та суб'єктів правовідносин інтелектуальної власності зокрема. Авторами було акцентовано увагу на змінах до чинної нормативно-правової бази в контексті активізації діяльності наукових парків в Україні. Саме Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності наукових парків» має за основну мету підвищити рівень ефективності провадження науковими парками діяльності інноваційного характеру, а також процесу комерціалізації результатів наукових досліджень, а також науково-технічних (експериментальних) розробок. Зважаючи на плюралізм наукових позицій щодо дефініції «науковий парк», авторами було виокремлено та проаналізовано основні із них, найбільш комплексні, що містяться у доктринальних джерелах. Також було виокремлено, що Міжнародною асоціацією наукових парків (International Association of Science Parks) було відзначено еквівалентність понять «технологічний парк», «технополіс», «технологічний ареал», «дослідницький парк», «науковий парк». Авторами у статті було наведено основні, найбільш поширені класифікації наукових парків за різними критеріями. Зокрема, за технологічною класифікацією, за управлінською структурою. Було проаналізовано наведені у чинному законодавстві функції, що мають виконувати наукові парки, які засвідчують їх приналежність до суб'єктів інноваційної системи та суб'єктів правовідносин інтелектуальної власності. Зважаючи на реалії сьогодення авторами було визначено та охарактеризовано ті чинники, які безпосередньо забезпечують ефективність функціонування таких наукових парків. Авторами було наголошено на тому, що для формування інноваційної інфраструктури, що буде дієвою та якісною, необхідно виробити системність у цьому питанні та належну підтримку держави.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна інфраструктура, інноваційна система, інтелектуальна власність, наукові парки, правовідносини інтелектуальної власності.

Syrotenko V.M., Utkina M.S. Features of the Functioning of Science Parks as One of the Subjects of Intellectual Property Relations

Summary

In the article, the authors conducted a comprehensive analysis of the theoretical and legal foundations of the functioning of science parks as one of the subjects of innovation in general and the subjects of

intellectual property relations in particular. The authors focused on changes in the current regulatory framework in the context of intensifying the activities of science parks in Ukraine. The main purpose of the Law of Ukraine “On Amendments to Some Laws of Ukraine on Activation of Science Parks” is to increase the level of efficiency of innovation activities in science parks, as well as the process of commercialization of research results and scientific and technical (experimental) developments. Given the pluralism of scientific positions on the definition of “science park”, the authors have identified and analyzed the main ones, the most complex contained in doctrinal sources. It was also pointed out that the International Association of Science Parks noted the equivalence of the concepts of “technology park”, “technopoles”, “technology area”, “research park”, “science park”. The authors of the article presented the main, most common classifications of science parks according to various criteria. According to the technological classification, according to the management structure. The functions provided by the current legislation to be performed by science parks, which certify their affiliation to the subjects of the innovation system and the subjects of intellectual property relations, were analyzed. Given the realities of today, the authors have identified and characterized the factors that directly ensure the effectiveness of such science parks. The authors stressed that to form an innovation infrastructure that will be effective and high quality, it is necessary to develop a system in this matter and appropriate state support.

Key words: innovation activity, innovation infrastructure, innovation system, intellectual property, science parks, intellectual property legal relations.

Список використаних джерел:

1. Economic zones in the Asian. Industrial parks, special economic zones, eco industrial parks, innovation districts as strategies for industrial competitiveness. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/2015-08/UCO_Viet_Nam_Study_FINAL_0.pdf
2. Кваша Т. К. Науково-технологічні парки: теоретичні та практичні аспекти створення й міжнародний досвід розвитку. *Наука, технології, інновації*. 2017. № 4. С. 10-26.
3. Science policy and capacity building. Concept and definition. URL : <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/science-technology/university-industry-partnerships/science-and-technology-park-governance/concept-and-definition>.
4. Science park and technology business incubator. UNESCO WTA INITIATIVES (2006-2010). URL : www.unesco.org.
5. A glossary of some key terms and definitions from the industry of science and technology parks and areas of innovation. URL : <https://www.iasp.ws/Our-industry/Definitions>
6. Чудасва І. Б. Наукові парки : суть, функції та перспективи створення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Випуск 21.1. С. 352-361.
7. Чернюк В. Наукові парки в Україні – стан та проблеми діяльності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 1. С. 68-75.
8. Про науковий парк : Закон України № 1563-VI від 25 червня 2009 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17#Text>
9. Митник А. К. Поняття наукового парку як суб’єкту правовідносин інтелектуальної власності. *Право і суспільство. Цивілістика*. 2016. № 2. С. 55-59.
10. Хименко О. Университет исследовательского и предпринимательского типа: европейский опыт для Молдовы, России и Украины. К. : ООО «Т.А.Т. ГРУП», 2011. 346 с.